BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Bernardus

Comitis antiqui Trevirensis philosophi expertissimi Peri chēmeias opus historicum et dogmaticum, ex Gallico in Latinum simpliciter versum, et nunc primum in lucem aeditum

Argentorati 1567

Alch. 161#Beibd.1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10996931-9
VD16 B 2007

Bernhardi Comitis antiqui TREVIRENSIS PHILOSOPHI EXPERTISsimi, περὶ χημείας opus historicum & dogmaticum, ex Gallico in Latinum simpliciter uersum, & nunc primum in lucem æditum.

ARGENTORATI SAMVEL Emmel exprimebat.

M. D. LXVII.

Gulielmus Grá

TAROLVS MEDI-
CVS ET PHILOSOPHVS EX-

cell: Doctori Gallo Etschenreutero, Se-
lestadij Medico Physico.
S. D. P.

VM TE IAM DVDVM tùm aliâs Argentinæ agẽtem, tùm proximè istic, ut scriptas inuicẽ literas omittã, probè cognorim, quàm doctè ac curiosè medicinã facias, illiusq; puriorem partem, quo polles ingenio & indefesso labore, secernas, & in usum plurima tuo marte conferas, non sine abstrusioris physices praxeos inuestigatione ac cognitione, quamq; libenter περὶ χημείας libel-

 los

los euoluas, ſineq́ impoſtura uel inani iactantia res ipſas oſtendas, conferas cum alijs artis amicis, & communices: uiſum mihi eſt huc eius rariſsimæ artis & ſcientiæ præcipuum & multis alijs ſinceriorem libellum, (cuius author alios ſuo exemplo ac periculo cautiores faciet,) tuo nomini à me dicatum & nuncupatum, in lucem ędere, ut perpetuum amoris erga te mei μνημόσυνον. Nactus eram hunc paucos ante annos Gallicè ſcriptum, quem uerti non ut elegantius, ſed ut clarius ac ſimplicius, potui: pauciſsima uerba non ſatis à me in ea lingua intellecta ſiui ut erant, quò à linguæ peritioribus melius intelligantur, cum mihi in Germania agenti, non ſatis commodum fuerit

ſocium

ſocium adhibere interpretem: ea tamen uix decem erunt, & quæ lectionem aut materię intelligentiam remorentur. libellus alioqui fuit integer, & marginalibus annotatis ſatis peruius, qui hiſtorię, doctrinę & admonitionum multarum loco eſſe poſsit: ideoq́ ad communem utilitatem, ut in alijs, Dei gratia, ſolitus ſum, ædidi, ſine ulla inuidia ſeu uerborum obſcurorum & fictorum diabolica ſeu noua Theophraſtica inſertione, ac peruerſione. hoc fruãtur doctrinæ filij & aſſeclæ, donec maius opus ſemel æditum à me, rurſus benè correctum, collatum, & auctum, aliquando, eodem uel alio petente typographo, ædatur. benè vale, & me mutuò amare perge. Baſileæ nonis Aprilis. M. D. LXVII.

NOBILI DOCTORI THOMAE DE BONONIA, GUbernatori Galliæ, Philosopho doctißimo, Bernardus Dei gratia comes de Tresne in Germania, salutem in Christo.

AMICE, SI REM HABErem nobiliorem, cogita quo corde tibi illam dedicarem: Nam uisa & considerata uirtuosa huius scientię altitudine, quam non ignoras, atqꝫ ideò uolui tibi nuncupare hunc meum laborem, orans te ut eum ita ex bono corde suscipias, ut tibi eum dono: & cogita quod dum tibi meum hunc laborem dono, maiorem thesaurum dedi qui unquam fuerit ordinatus ex bona uoluntate ab omnipotenti Deo secundum naturæ cursum. Est siquidem iter perueniendi ad omnes scientias quas uulgò appellamus Petram philosophalem. Et inuenies

in hoc

in hoc meo paruo libello (paruum dico in uerbis, sed magnum & sublimẽ in substantia) quemadmodum continet integrè omnem scientiam, id est principium & finem, inuenies meum librum diuisum in quatuor partes: & poteris de eo iudicare postquam benè illum intellexeris. Vale ex Tresne, 12. Maij. 1453.

Nobilis & scientificus Bernardus comes de Trenisio subtilissimus in Philosophia, qui gratia Dei ut benè expertus tàm in theorica quàm in practica, postquam hausit altissimam scientiam dictam lapidẽ Philosophorum, noluit relinquere tanquam thesaurum omnium optatissimum, nempe uerum gaudium huius excellentissimæ scientiæ, relinquens hîc scriptum, quomodo præueniat quis periculum & damnum, cui communiter subiecti uel obnoxij sunt diligentes & ueri sectatores, ut continetur in suo libro cui titulus est, Veridicus

Taruiſinus: qui & infra ſequitur.

Bernardus comes Taruiſinus in ſua uita per gratiam Dei omnibus ueræ ſcientiæ amatoribus ſalutem in Chriſto.

Poſteaquam expertus ſum errores & deceptiones Alchymiſtarum & falſorum calumniatorum, qui ſuis deceptionibus nil aliud agunt, quàm odioſam reddere ac contemptibilem noſtram deſideratam ſcientiam, ut remedium adferrẽ tali periculo & damno, uolui admonere omnes ueraces & magnanimos homines, in hunc finem, ut poſſent tutò perſequi ſuum ipſorum negocium, tàm in euitandis laqueis & deceptionibus talium abutentium & decipientium, quàm in proſequendo ſolam ſemitam benè ſapientium & experimentatorum noſtræ dictæ ſcientiæ. Fertur in communi prouerbio, poſſe aliquem audire quemuis loquentem, ſed leuiter credere, non poſſe ſine damno, niſi adſit bo-

na pro-

na probatio. Apoſtolus Paulus nos docet, ut omnia experiamur, teneamus uerò quod bonum eſt. Diuus Ioannes monet, probandos eſſe ſpiritus an ex Deo ſint. Volui has ſententias adducere, ut remedium adferrem ſupradictis damnis & periculis inuentis à talibus falſis chemiſtis deuiantibus omnino à uera & perfecta natura. Vt benè cognoſcant res, quemadmodum ego expertus ſum, ut oſtendam in meo ueraci Taruiſino ſcriptum, ubi nihil dicam quàm meram ueritatem. fugiendi ſunt igitur tales Alchimiſtæ fantaſtici, tanquam potio uenenata, & peſtis contagioſa: Nam nulla in re deſeruiunt, quàm ut in deſperationem inducant liberales & notabiles uiros optantes ad noſtram dignam ſcientiam peruenire: nam ſuis expoliantur bonis à talibus nugiuendis & fantaſticis Alchimiſtis. Multotiens enim in curri in acutos chemiſtas, & quærens dictam ſcientiam, ſed nunquam

inueni duos eiusdem sententiæ testes. Namque unus rem unam narrabat, alius aliam: nõ quærentes aliud, quàm ut me ac meum argentum ad se traherent: Vnus me laborare uel operari faciebat in mortuis corporibus, alius in herbis, alius in aquis fortibus, in multis sophisticis modis, ut in meo libro uideri poterit. Quapropter qui tutò uoluerit operari in dicta scientia, diligẽter notet quomodo me gesserim gratia Dei. Posteaquam hosce malè feriatos Alchemistas reliqui Deo detestabiles & mundo: atq; ita peruenire poterit ad dictam scientiam et ueram perfectionem uirtuosissimi lapidis Philosophici: quandoquidem inimicum sit iter ad illum perueniendi, & non plura.

LIBER

Liber compoſi-

TVS A MAGNIFI-CO DOMINO BERNARDO CO-mite Treuerenſi & Naygenſi in Germania, de Tranſmutatione metal-lorum.

INVOCATO DEI NOMI-ne, ſine quo nihil fit aut pro-mouetur, quia omne bonum tam in animum quam in cor-pus ab eo prouenit, in homi-nibus bonæ uoluntatis, quia in hominem prauæ uoluntatis nunquam intrabit ſa-pientia neq; auxilium ex Deo, neq; ipſi da-bitur.

Vt ergo tot inquiſitores huius ueriſsi-mæ, nobiliſsimæ, digniſsimæ, excellentiſsi-mæ ac tam precioſæ ſcientiæ ac uenerabi-lis artis reducantur ex tenebris in lucem, utq; relinquant tot tranſuerſas uias, in quibus nullus eſt profectus quacunque uia id ſit, ſiue ob laborem quem adhibeant, neque ex tot experientijs quas tentare que-ant, nunquam aliqua utilitas uel aliquis

pro-

prouentus ueniet, aut ulla ueritatis apparentia.

Vt ergo digna hæc ars non eleuetur à deceptoribus sophisticis, atque ut ueri inquisitores illius, gustent de uero fructu quē hæc nobilis scientia his adfert, qui eius filij erunt, insequendo uerum iter ac semitam, quam natura tenet in omni sua creatione, operatione, & compositione, atque ut possint esse benè informati, tâm in speculatiua theorica, quàm in practica ob rationes necessarias expertas & ueras, & per ueras experientias quas meis manibus feci & meis oculis uidi. Nam quater composui benedictum lapidem Philosophalem, qui ab ignorantibus illum & nescientibus uirtutem illius uili uenditur & negligitur, & solum à sapientibus laudatur & honoratur. Nam ex ignorantibus nonnulli sunt qui putent rem esse impossibilem: Aliqui usq; adeò difficilem rentur factu, ut ad illius compositionem & perfectionem nemo usquam perueniat, & potius deuiant à recto tramite, quàm ut rectum iter ingredi uelint, & sua atq; aliorum bona consumunt cum receptis (ut uocant) seu deceptis particularibus, & libris sophisticis, ut Geber, Archelaus, Rasis, semita recta Alberti magni, tramita Aristotelis, canon pandore,

Insequenda non in opere nostro.

Autor fatetur se quater lapidem compo suisse, ut infra in fine tertij libri.

Libri sophistici qui.

Lumen

Lumen Rasis, Epistolæ Demoffontis, & magna summa textualis, & plura alia infinita uolumina errantia & irrationalia, quæ errare faciunt & expendere tempus, infinitam pecuniam, aliaq; bona, sed in fine nunquam aliquid utilitatis reperitur: similiter in tot receptis sophisticis, in tot regiminibus tædiosis, & magnorũ sumptuum quæ deceptores inducunt: ita ut ubiq; perfecta & uenerabilis scientia in derisum ueniat, & ut deceptio habeatur: & ignari uulgò dicunt, Quod quemadmodum sapientes fuere decepti, sic uelint alios quoq; decipere: quod equidem est stulta & insulsa ratio: Quia sapiens desiderat opus facere, cuius post obitum habeat laudem perpetuam: Cur ergo uellent ipsi scribere nugas quæ nulla ratione naturali probarentur? Sed ignari nisi prima uice librum intelligant, malè loquuntur de illo, nec amplius inspicere uolunt, aut relegere, dicentes, nil aliud quàm fabulas esse & nugas. Quapropter multi nequeunt peruenire ad nobilissimam scientiam. Quia plus ualeret sola imaginatio bonæ intelligentiæ naturalis, quæ tamen parumper cognouisset naturæ metallicæ principia, & citius uenier ad debitum finem, quàm per libros, si uelit legere & intelligere sine studio. Et ideò ut possim

ſim facere bonum tractatum & breuem, inſequendo congregationem ſapientum qui ita benè ac notabiliter loquuti ſunt de hac perfecta ſcientia, atq; ut ex meo libro diſcipuli poſsint benè informari tam in theorica ſpeculatiua, quàm in practica operatione.

Diuidam meum librum in quatuor partes: in quarum prima loquar de inuentoribus huius nobilis ſcientiæ, deq; ſapientibus qui eam habuerunt, & quomodo ad illam, Dei gratia, peruenerim, & de illo ex quo eam ſciui, ac didici.

In ſecunda parte loquar de me ipſo & de meo tempore, & quomodo poſt inceptionem uſque ad finem eam ſciuerim, & quomodo in totum & per totum fecerim ſine ulla inuidia, deque laboribus & pœnis inſuportabilibus quas pertuli in eius proſequutione.

In tertia parte loquar de principijs & radice metallorum, & ponam rationes, probabiles, euidentes, & benè prophanales.

In quarta mei libri parte loquar de praxi, quam parumper parabolicam ponam, non tamen tantum quod ſi quis diligentiam & ſtudium adhibeat in intellectione illius & aliarum partium, poterit in ea eſſe inſtructus mirabiliter, ſi non intelligitur

opus

opus. Quod si non intelligas opus per meũ librum, equidem credo te nunquam peruenturum ad hanc dignam scientiam: nihilominus si non poteris intelligere neque in prima, neq; in secunda, neq; in tertia uice, neq; in decima uice, sed crede quod quò plus releges ac repetes, eò melius intelliges. sed ne putes intelligere in secunda uel tertia uice aut in quarta, nec in decima, sed quotidie legendo & sæpe repetendo, melius intelliges.

Si non intelligitur opus per hunc librum, per nullum alium poterit intelligi. idem in fine quartæ partis replicat.

Neque aliquid in meo libro dicam quod naturali ratione non probem, atq; euidenti experientia, tum etiam authoritatibus magistrorum loquentium de hac arte ac scientia rationabiliter. Magna igitur ratione deberet homo magno studio & solicitudine omniq; diligentia ponere seu adhibere studium, laborem, & exercitationem ut haberet ac sciret, quia ex hac scientia potest succurri omnibus miseris mendicitatibus & infelici paupertati: Nam paupertas non solum corpus occidit, sed etiam spiritum, animam, & uitam: & perimit uires, sensus, & intelligentiam: ita ista dignissima & nobilissima scientia & lapis diuinus ex uirtute quam dominus noster potuit in illo, liberat hominem ab omnibus miseriis, ægritudinibus, & paupertate, & sanat omnes infirmitates

Vtilitates huius scientiæ.

Elixir completum curat omnes ægritudines & morbos hominum.

mitares corporales & ſpirituales, homines ſtatim ſanat ubi natura uiget ſeu uires ſint, ut ſæpius expertus ſum in caducis, hydropicis, hecticis, artheticis, phtiſicis, colicis, lientericis, melancolicis, diſentericis, aſthmaticis, empicis, phreniticis, calculoſis, ſtranguria, quartanarijs, ſplenericis, ſtultis, maniacis, & omni febri, paralyticis, apoplecticis, iliacis, demoniacis, igni ſacro, & omni denique morbo, curaui enim tot, & in tanto numero quod longum eſſet recenſere.

Conciliat item bonam audaciam, & ſublimem memoriam, bonum ſenſum & intelligentiam. Et nunquam antea ſciui hanc medicinam habere tot & tantas uirtutes ut habet, niſi ego uidiſſem, feciſſem, & probaſſem. Et propterea deberet hęc nobilis ſcientia ſuper omnes alias amari, appeti, & honorari, & conari habere: nam per hanc artem poteſt homo habere omnes artes & ſcientias.

Porrò ars iſta, & ratio componendi uerum lapidē, omni genere uirtutum ornat animam, quippe eleemoſinas inde elargiri poteris, cæteraq; miſericordiæ opera efficere, utpote captiuos redimere, opem ferre uiduis, & pupillis, ſanare miſeros ægrotantes.

Quinetiam ſtudium potius tuum in per-

cipienda

cipienda facultate hac ponas, quam in logica, uel decretis, uel Theologia ſcholaſtica, uel medicina, uel aliqua arte indigna, in qua diſcenda non raro quiſpiam totos ſex aut ſeptem annos conſumit, huic uero ſcientiæ tam excellenti uel quinque aut ſex menſes tribuere dedignatur, cum tamen omnes aliæ nihili præ hac ſint faciendæ, cuius tanta eſt facilitas, quantam, ſi praxim eius tibi aperiam, uix ſis crediturus, ad librorum tamen noſtrorum lectionem, ut genuinum ex illis ſenſum eruas, eumq; firma experientia comprobes, nonnihil laboris requiritur.

Prima pars libri, DE PRIMIS INVENTORIBVS PRAEclaræ huius ſcientiæ.

CIENTIAE HVIVS PRImus inuentor (quemadmodum legitur in libro de operibus memoriæ, & in libro geſtorum antiquorum, ca- Alij ſpirituum antiquorum.

Alii elementorum ex biblia.

pite 6. & in expositione Clementis super Biblia, & in alijs libris) fuit Hermes trismegistus, sic appellatus, ob Naturalis philosophiæ triplicis, Mineralis, Vegetalis, & Animalis, cognitionem, qui propter eandem caussam pater à nobis nominatur, ut in omnibus libris Turbæ philosophorum uidere est, qui ante Pythagorã illum fuisse asseuerant, atque omnis, quicunq; particeps fit huius artis, filius eius nuncupatur.

Atq; is est ille Hermes, cuius in Biblia fit mentio, quod post diluuium profectus fuerit in uallem Ebron, ibiq; repererit septem tabulas marmoreas, in quarum singulis insculpta erant initia singularum artium liberalium, quæ scriptæ fuerant ante diluuiũ à sapientibus illius seculi, quibus constabat de uenturo diluuio super omnem terram, quo cuncta huius mundi essent interitura. Ne igitur artes istæ simul perirent, insculpserunt eas in istis marmoreis tabulis. Hermes ille solus inuenit tabulas, quæ fundamentum continent totius scientiæ, Vixit antequam à Deo Mosi darentur tabulæ lapideæ, in quibus scriptus erat Decalogus. Cæterùm quamplures quoque alij eam habuerunt. Nam, ut Aros, in libro quem dedicauit regi Masiriæ, testatur, tempore ueteris testamenti in deserto propè montem

tem

tem Sinai hæc ſcientia fuit donata & reuelata à creatore aliquibus filijs Iſrahel ad decorandum & faciendum templum Hieruſalem, & archam ueteris teſtamenti, ut ſcriptum eſt in Ezechiele ac Daniele Prophetis, & in libro Ioſephi: atq; ita opus ſeu ſcientia donata fuit à Deo aliquibus, ut uobis dixi. Alij adinuenerunt ex natura, ſine reuelatione diuina, & ſine libris aliquibus, uel ſcripturis, aut experientijs. Sicut Platoniſſa, Rebecha, Syronia, Salomon, Hecuba, Gadaſſar, Phylomacedon, Theſſarinus: ſed, ut inueniri poteſt, Hermes poſt diluuium fuit primus inuentor & probator huius ſcientiæ metallicæ, & inuenit dictas tabulas in Valle Ebron, ubi Adam & Eua fuêre poſiti, poſtquam eiecti fuerunt è paradiſo terreſtri. Poſt dictum Hermetem, fuit hæc ſcientia ſcita & experta à multis gentibus & perſonis infiniti numeri, mediante dicto Hermete, qui poſtquam lapidem compoſuit, fecit librum, ubi hæc propria uerba habet, Res eſt uera, certiſsima, & ſine fallacia, quod ſublime eſt de natura infimi: & aſcendens eſt de natura deſcendentis: coniungite illos una uia, & una diſpoſitione. Sol rubens eſt pater, & Luna alba eſt mater, & ignis eſt regimentum. Facite craſſum ſubtile, & ſubtile craſſum, & ita habebitis

Hermetis uerba, de lapide.

bebitis gloriam mundi, & totum uestrum optatũ. Vides quid in summa dixerit Hermes; nam in eo libro nil aliud dicit, quantum ad hanc nobilem scientiam. Nam lectu breuis est liber ille, sed omnia sunt praeciosa opera, & uerba notanda, in quibus totum opus & scientia continetur. Rex Calid, Hena, Sapiens, Morienus, Bendegistus tertius, & eius filius, Aristoteles, Plato, & Pythagoras, qui fuit primus testis appellatus à philosophis, qui fuit Hermetis discipulus, & fecit congregationem philosophorum, in qua sunt plures: qui liber uocatur Turba, & rectus liber, ac codex totius ueritatis: quia ueritas in eo continetur sine ulla superfluitate uel diminutione, quamuis sit obscurus legentibus. Alexander habuit hanc scientiam, qui fuit Rex Macedoniae & discipulus Aristotelis: Auicenna similiter, qui optimè loquitur de ea. Similiter Galenus & Hippocrates. In Arabia uerò haec digna scientia cognita fuit à pluribus, ut à magno Rege Haly, qui fuit supremus philosophus & Astrologus, qui illam Morienum docuit, Morienus iam dictum Regem calidum Arabiae Regem: & Aros habuit, ac docuit illam Nephandionem suum fratrem: Saturnus item sciuit, & infiniti alij sciuerunt & practicarũt hanc

Liber Turba philosophorum qualis.

scientiam

ſcientiam, preſertim in Arabia, & condiderunt plures libros ſub uerbis methaphoricis, & per figuras & uerba tacita, & tales modos, quod eorum libri non poſſunt intelligi præterquam à filijs ſcientiæ: in tantum quod tibi dico, quod citius diſcipuli per tales libros decipiuntur & deuiant, quàm dirigantur ad rectum iter ſcientiæ: & potius occultãt per eorum libros, quàm reuelent. Et ita in Gallia plures hanc artem habuerunt, & in ſeptentrionalibus, ut magiſter Iohannes Scotus doctor ſubtilis, qui librũ condidit cui titulus eſt, Limes: qui diſcipulis optimè loquitur, & ita magiſter Guliel-mus Pariſienſis, Raymundus Lullius, Arnoldus de Villa noua, magiſter Ioannes de Monſu, Ortulanus, Vendicus, & magna aliorum multitudo, qui integrè habuerunt: & uidens ego per hos libros tantum deuiationis, et magnas ob eos deſperationes, quę accidunt pauperibus ſtudentibus in ea, uolui ex charitatis amore remedium dare ac laborare pro illis meo poſſe ac mea parua intelligentia in hunc finem, ut Deum pro me orent, ac gaudeant hac digniſsima ſcientia, & lapide. (gloſſula.) Libri philoſophorum de hac arte ſcripti, potius in deuium, quàm in ueritatem legentes inducunt, quia ſunt parabolici, iſto excepto, qui clarã uiam docet & ueram.

Quinam hanc artem ſcierint.

Sequitur Secunda pars libri, vbi describitur authoris labor à tempore, quo incepit usq; ad finem, secundum ueritatem & omnes eius operationes, prosecutiones, & labores.

Rases.

PRIMVS LIBER QVEM habui, fuit liber Rasis: cuius studio expendidi annos quatuor mei temporis: & benè constitit octingentis coronatis in experiendo uel experimentando. Postea summa Geberi, cui expendidi mei temporis biennium, qui benè constitit duobus millibus coronatorũ, & amplius: & semper habebam gentes quę me accendebant (inflamboient) ut me destruerent. Vidi quoq; libros Archelai philosophi. per tres annos post, inueni monachum, & ambo laborauimus seu operati sumus per annos quinque cum libris Ioannis de Rupescissa, & cum libris Ioannis de Sacrobusco, cum aqua uitæ rectificata trigesies

Geber.

Archelaus.

Io. de Rup. Sc.
Io. de S. b.
Nota de aqua uitæ.

gesies (alibi ter) super fecibus (dessus la lie) & tam fortem fecimus, ut non potuerimus reperire qui eam caperet aut ferret, ut ea possemus uti in operibus nostris: & ibi expendimus ambo trecentos scutatos. Et post quam ita transegissem duodecim aut quindecim annos, & tantum expendissem, ac nihil inuenissem, atq; iam expertus essem receptas infinitas, & omnis generis obscuros libros, dissoluendo, & congelando, & calcinando plus quam centies sal commune, Salarmoniacum, sal panis, sal anatron, sal uitri, (quod & fel uitri, & alkali uocatur) sal petræ, sal saracenicum, sal metallicum: dissoluendo, congelando, calcinando, plus centies per duos annos in alumine rochæ, glaciei, scaiolę, panis, plumæ Indi, & omnibus marchasitis, in sanguine, in capillis, urina, stercore, spermate, animalibus, uegetabilibus, herbis, arboribus, cuperosa, atramento, ouis, in separatione elementorum in Athanor, per alembicum, per pelicanum, per circulationes, per destillationes, per calcinationes, reuerberationes, descensiones, ascensiones, infusiones, tinctiones, elementationes, rectificationes, euaporationes, contritiones, coniunctiones, eleuationes, sublimationes, & per infinita alia regimina sophistica & confusa: Et in omni-

Catalogus rerum euitandarum in arte Philosophica.